

Llengües oficials i llengües de la immigració

El necessari equilibri entre
els drets lingüístics individuals i territorials

M. Teresa Turell
teresa.turell@upf.edu
<http://www.iula.upf.edu/uval>

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

1

Guió

- 1. Introducció
- 2. Objectius
- 3. Caracterització de l'impacte
 - 3.1 Aspectes socials
 - 3.2 Aspectes sociolingüístics
 - 3.3 Aspectes psicolingüístics
- 4. Proposta de planificació lingüística

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

2

Nova realitat lingüística

- Anacronisme del binomi:
 - llengua oficial.
 - llengües cooficials.
- Nova realitat lingüística:
 - *comunitats autònomes bilingües.*
 - *comunitats històriques petites.*
 - *altres comunitats històriques immigrades.*
 - *noves comunitats immigrades.*

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

3

Marc general

- Llengua
- Migració
- Discriminació

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

4

Objectius

- Considerar la situació lingüística creada per la necessària convivència entre:
 - les llengües oficials.
 - les llengües de la immigració.
- Analitzar l'impacte de les llengües de:
 - les altres **comunitats històriques immigrades.**
 - les comunitats de **nova migració.**
- Fer una proposta de planificació lingüística per assolir el necessari equilibri entre:
 - els drets lingüístics individuals .
 - els drets lingüístics territorials.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

5

Abast de la recerca

- *Multilingualism in Spain* (Multilingual Matters, 2001)
 - 19 comunitats
 - 15 llengües diferents
- *El Plurilingüismo en España* (IULA, 2007)
 - 25 comunitats
 - 29 llengües

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

6

Aspectes socials: les comunitats immigrades

- (a) **immigrats que escapen de l'atur** i de la misèria que pateixen en el seu país d'origen.
- (b) **treballadors de classe mitjana** relativament qualificats.
- (c) **jubilats** provinents de països de l'Europa del Nord.
- (d) **tècnics qualificats**.
- (e) **refugiats polítics**.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

7

Aspectes socials: motivació per a la migració

- **Pautes:**
 - **econòmiques** (Xinesa, Brasileira, Magrebina, Portuguesa).
 - **elitistes** (Italiana, Britànica, Nord-americana).
 - **polítics**.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

8

Aspectes socials: estructura social i organitzativa

- **rural** (Gitana, Portuguesa).
- **rural i urbana** (Xinesa, Magrebina).
- **urbana** (Italiana, Britànica, Nord-americana).

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

9

Aspectes socials: pautes d'assentament

- 1) **àrees petites/xarxes socials:**
 - *rural*: Africa negra, Portuguesa.
 - *urbana*: Magrebina.
- 2) **àrees grans/sector serveis:**
 - Xinesa, Portuguesa.
- 3) **provinents d'Europa occidental:**
 - motivació econòmica/àrees urbanes grans.
 - jubilació/àrees turístiques petites.
- 4) **Gitana i Jueva:**
 - establertes històricament.
 - lligams intercomunitaris molt forts.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

10

Aspectes socials: Duració de l'assentament

- **Pautes:**
 - a) **llarga** (Jueva)/nòmada (Gitana).
 - b) **migració relativament llarga** (Portuguesa, Xinesa, Italiana, Nord-americana, Britànica).
 - c) **relativament més recent** (Africanes, Magrebines, Pakistanesa).

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

11

Aspectes socials: Estabilitat

- **Pautes:**
 - a) **Mite del retorn** ("myth-of-return"):
 - Magrebines, Africanes, Filipina.
 - b) **Migració anual** ("annual migrants"):
 - Japonesa.
 - c) **Jubilats:**
 - Britànica, Francesa, Holandesa, Alemanya.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

12

Aspectes socials:**Grau de contacte amb la comunitat d'origen**

- a) **relativament aïllades/manteniment estructura social país d'origen:**
 - Xinesa.
- b) **menys aïllades/manteniment contacte país d'origen:**
 - Magrebines.
- c) **obertes/adopció pautes culturals país acollida:**
 - Nord-americana.
- d) **menys obertes/manteniment estructures i costums propis:**
 - Britànica.

**Aspectes sociolingüístics:
llengua estàndard**

- **Rellevant en relació a Itàlia i Xina.**
 - Es prioritza la **llengua estàndard**.
 - Diferents períodes de la seva història.

**Aspectes sociolingüístics:
nivell d'alfabetització**

- **Nivell alt de pre-alfabetització:**
 - alguns països africans: Gàmbia i Senegal.
- **Diferents sistemes de lectura i escriptura:**
 - Xina.

**Aspectes sociolingüístics:
bilingüisme/plurilingüisme**

- **Coexistència de 2 llengües:**
 - Cabo Verde: portuguès i kriolu.
- **Situació trilingüe complexa:**
 - Magrebins: francès (HL), àrab (HL i LL), i algunes llengües berbers (LL).
- **Situació més complexa quan es produeix l'assentament:**
 - Magrebins: espanyol i altres llengües.

**Aspectes sociolingüístics:
lleialtat envers la llengua i cultura pròpies**

- **Lleialtat instrumentalitzada a través de:**
 - la família (Xinesa).
 - la comunitat (Portuguesa).

**Aspectes sociolingüístics:
actituds**

- a) **distància cultural i lingüística, i aïllament:**
 - Xina.
- b) **distància cultural i lingüística, i actituds positives** envers la cultura i llengua país d'acollida:
 - Magreb, Gàmbia i Senegal.
- c) **actituds positives envers la cultura i llengua país d'acollida, però tancament** envers la comunitat pròpia:
 - Italiana.
- e) **distància cultural, adopció de la llengua país d'acollida, i restricció de la llengua pròpia a:**
 - l'àmbit familiar (Jueva).
 - l'àmbit comunitari (Gitana).
- e) **actituds positives i pautes lingüístiques funcionals:**
 - Portuguesa.

Aspectes sociolingüístics: tria i canvi de llengua

- 1) **tria** de llengua de relació amb els membres de la comunitat d'acollida, en àrees bilingües.
- 2) **canvi** gradual de llengua: llengua materna --> llengua(es) país d'acollida.
- **Abast del canvi** condicionat per:
 - naturalesa de la migració i durada de l'assentament;
 - grau de contacte social amb els membres de la(es) comunitat(s);
 - estructura social de la comunitat immigrada;
 - proximitat/distància cultural;
 - actituds.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

19

Aspectes sociolingüístics: àmbits d'ús lingüístic

- **Efecte de determinats factors socials:**
 - com l'edat, en el cas de la comunitat Gitana, on el *Caló* és usat com un codi d'autodefensa i idiosincràsia exloent.
- **Configuració de xarxes d'àmbits d'ús lingüístic:**
 - com és el cas de les comunitats Magrebines.
- **Pautes funcionals**, com és el cas de la comunitat Portuguesa:
 - espanyol i català al carrer i feina;
 - portuguès, a casa;
 - *portunhol* en interaccions amb la comunitat d'acollida;
 - *españolgués*, en situacions d'adquisició i aprenentatge.

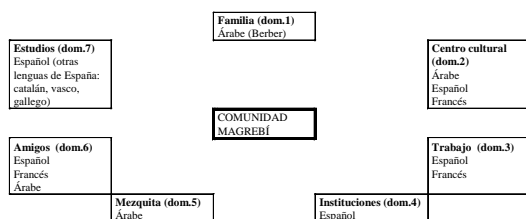

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

20

Àmbits d'ús lingüístic: comunitats magrebines

Font: Garí i Alonso (2007)

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

21

Aspectes sociolingüístics: el paper reproductor de l'escola

- L'escola pot jugar un paper decisiu en relació a:
 - el **manteniment de la llengua minoritària i la cultura pròpia.**
 - els **drets i deures dels immigrants** pel que fa a l'**accés d'aquests a la llengua i cultura del país d'acollida.**

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

22

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (1)

- **Àrees d'estudi:**
 - 1) **modalitats de discurs bilingüe** caracteritzades per la llengua de la comunitat immigrada = llengua base, amb insercions i alternances de la llengua del país d'acollida (espanyol/altres llengües) i diferents manifestacions interferència lingüística.
 - 2) **modalitats de discurs bilingüe** caracteritzades per la llengua del país d'acollida = llengua base, amb insercions i alternances de la llengua de la comunitat immigrada.
 - 3) **convergència i divergència** de la llengua de la comunitat immigrada pel que fa a la varietat estàndard i les diferents varietats dialectals.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

23

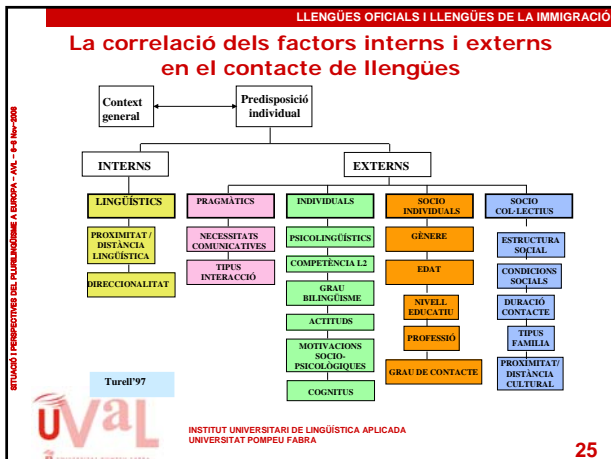
Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (2)

- **Pautes:**
 - CL com a *reflex* i com a *recurs*.
 - CL *marcat* i *no marcat*.
- **Variació:**
 - factors interns.
 - factors externs.
 - model integrat i multidimensional (Turell 1997).

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

24

LLENGÜES OFICIALS I LLENGÜES DE LA IMMIGRACIÓ

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (3)

- **Contacte marcat:**
 - **Predicció 1.** *Es prediu que l'alternança de llengües de tipus intraoracional (L1 ----> L2) es produirà a nivell individual i més tard s'estendrà a la comunitat, si coincideixen els següents factors: competència lingüística en L2 relativament alta, proximitat lingüística, proximitat cultural, alo grau de contacte, actituds positives, necessitats comunicatives de mobilitat en sentit ascendent, comunitat o assentament obert, grup d'edat jove i grup social dona.*

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

26

LLENGÜES OFICIALS I LLENGÜES DE LA IMMIGRACIÓ

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (4)

- (1) **Cintia:** Bom, a escola era super difícil, porque eu não sabia nada, nem sabia o **castellano**, e tive que aprender o **català**. Então, me confundi mais do que eu primeiro tivesse só aprendido o **castellano**, ou depois o **català**. Mas como a sociedade pede que você saiba um pouco mais, então ... Por isso que eu fui fazer o curso, mas ...eu não estava preparada para...para **començar a estudiar** o **català**.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

27

LLENGÜES OFICIALS I LLENGÜES DE LA IMMIGRACIÓ

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (5)

- (2) **Tina:** Fanno un mischio terribile no, e questo l'ho notato invece se vai nei paesi già il catalano è più stretto, questo si nota propio assai cioè il **el tornillu** o parole che **amarillu** o cose strane che propio, questo si, il catalano qua credo che **en Cataluña el catal bueno Cataluña**, a Barcellona il catalano non si parla propio bene non so se è una mia impressione o so ... parlano un catalano schifosissimo.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

28

LLENGÜES OFICIALS I LLENGÜES DE LA IMMIGRACIÓ

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (6)

- **Contacte marcat:**
 - **Predicció 2.** *Es prediu que l'alternança de llengües, si existeix, serà menys freqüent, o adoptarà bàsicament la forma d'alternança de llengües de tipus lèxic (menor esforç cognitiu), si el perfil del parlant és el següent: parlant d'una llengua tipològicament distant (de l'espanyol o altres llengües co-oficials), pertanyent a una comunitat culturalment distant, de tipus «endogàmic», i per tant, amb un grau baix de contacte, actituds neutrals o negatives, inexistència de motivacions socio-psicològiques per a la mobilitat, i poques necessitats comunicatives en la llengua de la comunitat d'arribada.*

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

29

LLENGÜES OFICIALS I LLENGÜES DE LA IMMIGRACIÓ

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (7)

- (3) **Tania:**
 - ...yesh li **queja** be inyan ha ze.
(Tinc una queixa)
 - ...im ein leja **enchufe** lo tujal lehicanes le sham.
(No podràs aconseguir un treball si no tens un **enchufe**)

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

30

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (8)

- (4) **J.B.:** Like today, I had, at work, I had a piece of, a tool, what do you call it? **un cepillo** [plane], you know, a carpenter's...thing, well, somebody put on there **averiado**, **no tocar**, **averiado** [do not touch, out of order] and, of course, they spelled **averiado con b en vez de v** [with a b instead of a v]. I knew that right off, you know, that it was wrong, but ... I mean, there are some things that are difficult in Spanish [spelling], but, very few...

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

31

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (9)

- (5) Bai, nik makina elektrikoa erabiltzen dut sartu folioa eta gero **poner a ciento cincuenta y seis** eta bete folioa.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

32

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (10)

- **Tipologia lingüística:**
 - a) entre llengües **tipològicament properes** = alternança de tipus intraoracional, tant lèxic com gramatical:
 - brasiler ---> espanyol/altres llengües (López Trigal, Turell i Lavratti 2007).
 - Italià --> espanyol/altres llengües (Torrens 2007).
 - anglès --> espanyol/altres llengües (Turell i Corcoll 2007).
 - b) entre llengües **tipològicament distants** = alternança de llengües d'inserció lèxica o l'ús d'altres recursos amb la finalitat d'evitar l'ús de relacions o categories gramaticals complexes:
 - hebreu --> espanyol (Vigil i Turell 2007).
 - basc --> espanyol (Cenoz i Perales 2007).

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

33

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (11)

- **Contacte no marcat:**
 - (6) **laisnear** (de *lasan* [parlar malament de la gent])
 - (7) **enka'asarse** (de *ka'as* [enfadar-se])
 - (8) **desjamezar** (de *jamets*; pots en els quals s'ha emprat llevat [netejar els *jamets*])

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

34

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (12)

- **Calc sintàctic:**
 - (10) Possibly, because I think it's something that **the people** have invented to keep themselves occupied, possibly.
 - (Corcoll, 1999: 14-15)

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

35

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (13)

- **Conclusions CL no marcat:**
 - **Fenòmens**
 - barreges de codis associades a la baixa competència.
 - varietats mixtes (*portunhol i espanyogués*).
 - préstecs i calcs.
 - substitució d'una llengua per una altra en situació de contacte.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

36

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (14)

- **Conclusions CL no marcat:**
 - Parlants
 - **1eres generacions:**
 - amb el temps calquen estructures sintàctiques senceres (calc sintàctic) o (calc semàntic).
 - adopten varietat de préstecs de la llengua i la cultura de la comunitat d'arribada, préstecs adaptats fonològicament i morfològica.
 - si arriben a una bona competència en la nova llengua, adopten alternances de llengües, i per tant, la duració del contacte és determinant.
 - **2ones generacions**
 - adopten patrons de contacte de llengües que mostren una major adaptació doncs suposen la inserció de paraules i frases de l'espanyol o les altres llengües en l'estructura gramatical de la llengua materna.

Aspectes sociolingüístics: el contacte de llengües (15)

- **Conclusions CL no marcat:**
 - **Comunitats de tipus *menys obert*:**
 - difícil, si no impossible, trobar fenòmens de contacte de llengües: comunitat xinesa.
 - manteniment 2 llengües de forma separada.
 - alternances de llengües lligades al context.
 - **Comunitats de tipus *més obert*:**
 - actituds positives + alta competència en la llengua comunitat d'arribada afavoreixen modalitats d'alternança de llengües marcades i fenòmens que reflecteixen major interferència amb l'altra llengua, com el préstec i el calc.

Aspectes psicolingüístics: estratègies de comunicació i aprenentatge

- **Estratègies directes i metacognitives, memòria visual, analogies, estratègies socials que reforcen l'autonomia de l'aprenent** (llengües distants tipològicament, sense modificació de la llengua pròpia -> interllengua:
 - Xina, Magrebines.
- **Interllengua, i interacció comunicativa** (llengües properes tipològicament:
 - Brasileira, Italiana.
- **Fracàs escolar** relacionat amb el discurs:
 - emprat a l'escola (conceptual).
 - usat quotidianament per la comunitat (basat en l'analogia).
 - Gitana.
- **Avantatges/desavantatges del mètode oral i de signes** en l'educació de les persones sordes:
 - Llengües de signes.

Alguns eixos de planificació lingüística: domini de la L1

- 1.
 - Un Estat que tingui voluntat de ser-ho en un territori amb una realitat plurilingüe, plurilingüística i multicultural com és Espanya,
 - a part de protegir els drets territorials de les comunitats que el conformen,
 - **també hauria de protegir els drets lingüístics dels seus ciutadans en la seva primera llengua** (basc, català, espanyol, gallec), i
 - hauria d'assegurar que fins als 5-6-7 anys els nens i nenes poguessin **desenvolupar les seves habilitats i capacitats cognitives i de socialització, al mateix temps que aprenen a llegir i escriure en la seva primera llengua.**

Alguns eixos de planificació lingüística: habilitats lectores i escriptores

- 2.
 - Les habilitats lectores i escriptores en L1, un cop adquirides i reforçades en una llengua, són **la clau que obre les portes al multilingüisme.**

Alguns eixos de planificació lingüística: quines L1, quins parlants?

- 3.
 - **Dret dels nens**, la L1 dels quals és l'asturià, l'aranès, l'aragonès, les llengües de signes, a poder ser escolaritzats en aquesta L1.
 - **Dret dels nens** de les comunitats de migració recent i no tan recent, que haurien de:
 - poder començar l'escola en la seva L1;
 - assistir a classes impartides en aquesta L1, sobretot en les etapes de desenvolupament cognitiu i de socialització;
 - assistir a classes de reforç de la llengua o les llengües del país de recepció.

Alguns eixos de planificació lingüística: drets lingüístics i drets humans

- 4.
 - Per la pròpia naturalesa del llenguatge: la capacitat del llenguatge és innata; està associada al pensament humà i s'aprèn.
 - Es concreta en diferents llengües i
 - aquestes diferències lingüístiques també ens haurien d'unir com humans, perquè ens enriqueixen;
 - constitueixen un exemple del dret a la diferència que no discrimina a l'altre, ja que tots els humans gaudim d'aquesta capacitat.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

43

Alguns eixos de planificació lingüística: condició *sine qua non*

- 5.
 - Una condició *sine qua non* per poder educar els nostres nens i nenes com a parlants multilingües és que aquests nens i nenes **dominin la seva primera llengua (L1)**.
 - Les habilitats lectores i escriptores, un cop adquirides en la primera llengua, serveixen per adquirir-les i reforçar-les en altres llengües.
 - De què serveix comptar amb parlants multilingües si aquests mateixos parlants exhibeixen greus deficiències de recepció i producció lingüística en la seva L1 i en les que aprenen després?

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

44

Alguns eixos de planificació lingüística: factors facilitadors de multilingüisme (1)

- 6.
 - La 1ª missió d'un Estat en matèria de llengua és:
 - Assegurar que tots els seus ciutadans dominin la seva primera llengua (L1).
 - Reforçar les seves habilitats lingüístiques orals i escrites, amb:
 - cursos d'expressió oral i escriptura creativa.
 - propostes curriculars a primària i secundària basades en l'ensenyament de la llengua per continguts (content-based teaching).

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

45

Alguns eixos de planificació lingüística: factors facilitadors de multilingüisme (2)

- Propiciar i planificar l'ensenyament i l'aprenentatge de totes les llengües de tots els territoris:
 - a) en les zones ja bilingües:
 - planificant i implementant objectius reals de domini de 2 llengües;
 - amb fórmules d'immersió lingüística, i sobretot alternant l'ensenyament de continguts cada x anys.
 - introduint l'ensenyament i aprenentatge d'altres llengües de la Unió Europea, com a tercera llengua.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

46

Alguns eixos de planificació lingüística: factors facilitadors de multilingüisme (3)

- Propiciar i planificar l'ensenyament i l'aprenentatge de totes les llengües de tots els territoris:
 - b) en les zones monolingües:
 - aprofitant la riquesa lingüística d'Espanya de tal manera que els nens i nenes tinguin el dret d'aprendre, a part de l'espanyol, que és la seva primera llengua, totes les altres llengües (basc, català, gallec) de l'entorn geogràfic més pròxim
 - introduint l'ensenyament i aprenentatge d'altres llengües de la Unió Europea, com a tercera llengua.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

47

Un desig

- Assessorament en planificació lingüística per part dels experts, com a d'altres països de base plurinacional, plurilingüística i multicultural, on
 - aplicant el sentit comú i les troballes científiques en matèria de llengua,
 - s'han proposat fórmules que permeten
 - protegir i potenciar els drets lingüístics individuals i territorials, i
 - potenciar el plurilingüisme d'un país i el multilingüisme dels seus ciutadans.

INSTITUT UNIVERSITARI DE LINGÜÍSTICA APLICADA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

48

Un toc d'atenció

- Quan desapareix una llengua,
 - desapareix també una visió del món, i per tant,
 - s'empobreix el patrimoni lingüístic i cultural de la humanitat.
- Tots els parlants d'una llengua han de poder-la usar.
- Totes les llengües del món mereixen ser llengües completes, és a dir,
 - han de poder expressar totes les funcions i, alhora,
 - han de ser vitals.

Moltes gràcies

